**CZU: 342.843.4(478)** **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.21**

# MONITORIZAREA ALEGERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

**SOROCEANU Igor,**
Academia „Ștefan cel Mare" a MAI,
doctorand, asistent universitar,
Catedra „Drept public, securitate a frontierei, migrație și azil" a Facultății Drept, administrație, ordine și securitate publică
**ORCID ID: 0009-0006-0879-8186**

**SUMMARY**

The essence of democracy is that political power comes from the sovereign people. In a democratic regime, therefore, political activity is not reserved exclusively for professional politicians or specialized agents. Citizens, in turn, intervene in activities of a political nature. Citizen intervention in a democratic society is encouraged, organized and codified by rules written into legal norms. Citizens or groups of citizens can express their decision to participate in political life through voting, demonstrations or petitions.

***Keywords:*** democratic process, observation, election participants, electoral contestants, national and international observers, national and international non-governmental organizations, etc.

**Introducere**. Participarea politică tradițională reunește o serie de activități și comportamente legate de vot. Votul este principala modalitate într-o societate democratică de a exprima suveranitatea populară și este o activitate politică care mobilizează în mod regulat cel mai mare număr de cetățeni.

Totuși, dă naștere și altor forme de participare politică, mai mult sau mai puțin direct legate de campanie: urmărirea informațiilor și dezbaterilor politice, discutarea problemelor politice cu persoanele apropiate, participarea la mitinguri și dezbateri pe probleme politice, participarea la întâlniri cu candidații Împreună, o contribuție directă la finanțarea activităților sau campaniei unui adversar. Între voturile electorale, alegătorii, pe lângă reprezentanții lor, pot interveni personal sau colectiv.

Procesul electoral include activitățile și procedurile în desfășurare legate de organizarea, desfășurarea și compilarea rezultatelor alegerilor. Scopul esențial al alegerilor este de a promova persoane demne, cu cunoaștere a problemelor locale specifice, în funcții calificate în administrația publică locală, pe baza cerințelor legitime ale locuitorilor.

Monitorizarea alegerilor în Republica Moldova este o activitate importantă pentru asigurarea unui proces electoral corect și transparent. Scopul său este de a observa, înregistra și evalua desfășurarea alegerilor și de a identifica posibile nereguli sau fraude. Prin intermediul monitorizării se colectează informații relevante despre situația generală a alegerilor și modalitățile de alegere, ceea ce are un impact semnificativ asupra exercitării drepturilor politice ale cetățenilor.

**Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării.** La momentul actual, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din intenția autorului de a releva în prim-plan unele repere ale procesului de monitorizare a alegerilor în Republica Moldova. Totodată este şi necesitatea stringentă de efectuare a unei analize ample referitor la esenţa subiectului cercetării.

**Materiale utilizate și metode aplicate.** În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului titulativ, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitoriu precum ar fi legislația electorală națională, rapoartele de activitate ale instituțiilor cheie cu atribuții în domeniul electoral, precum și sursele web din mediul online – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

**Rezultatele obţinute în baza analizelor ştiinţifice efectuate.** ***Monitorizarea alegerilor*** reprezintă activitatea de supraveghere și evaluare a întregului proces electoral, de la etapa pregătitoare până la cea post-electorală, în vederea asigurării respectării standardelor democratice și a drepturilor electorale ale cetățenilor.

Această activitate are ca scop principal garantarea caracterului liber, corect și transparent al alegerilor, prin observarea modalității de organizare și desfășurare a scrutinului, precum și prin semnalarea eventualelor nereguli sau încălcări ale cadrului legal și procedural aplicabil.

Monitorizarea alegerilor pe teritoriul Republicii Moldova este reglementată în Codul electoral și în Regulamentul privind statutul observatorilor şi procedura de acreditare a acestora. Reglementarea internațională a aspectelor ce vizează observarea și monitorizarea alegerilor la care țara noastră este semnatară sunt exprimate în Codul bunelor practici în materie electorală adoptat de Comisia europeana pentru Democraţie prin Drept în cadrul celei de-a 52 Reuniune Plenară

(Veneţia, 18-19 octombrie 2002). Potrivit acestuia, procedura de observare a alegerilor poate fi efectuată atât în perioada pre-electorală, electorală, cât și post electorală. Elementul observării este concentrat asupra respectării de către autorităţi a obligaţiunii de neutralitate. În perioada 2016-2019 alegerile prezidențiale, parlamentare și locale au fost monitorizate de către organizații neguvernamentale naționale și internaționale, interguvernamentale, dar și misiunile diplomatice acreditate. Forma de exprimare a observării procesului electoral este relatată în cadrul unui raport sau conferință acțiune care nu ajunge să fie publicată de toți observatorii acreditați. Din rapoartele finale de observare a alegerilor prezidențiale, parlamentare și locale a Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE / ODIHR – Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) și Asociația Promo-LEX în parteneriat cu Coaliția civică pentru alegeri libere și corecte, se poate evidenția că per ansamblu în Republica Moldova, alegerile sunt organizate cu respectarea legislației naționale și internaționale. Recomandările misiunilor de observare a procesului electoral au un rol important în dezvoltarea încrederii partenerilor externi precum că resursele economice, oferite de Banca Mondială și Banca Centrală Europeană armonizează cadrul legislativ în procesul de democratizare a statului [1].

***Monitorizarea alegerilor implică următoarele aspecte esențiale:***

**1.** *evaluarea cadrului juridic și instituțional*: analizarea legislației electorale, a normelor și procedurilor stabilite pentru buna organizare a scrutinului.

**2.** *observarea perioadei pre-electorale*: monitorizarea înregistrării candidaților, a campaniei electorale, a accesului partidelor la mass-media, a finanțării campaniilor etc.

**3.** *monitorizarea procesului de votare*: deplasarea observatorilor naționali și internaționali în secțiile de votare pentru a urmări operațiunile de votare, asigurarea secretului votului, integritatea urnelor etc.

**4.** *observarea procesului de numărare a voturilor și totalizare a rezultatelor*: supravegherea procedurilor de numărare, centralizare și validare a rezultatelor.

**5.** *evaluarea perioadei post-electorale*: monitorizarea soluționării eventualelor contestații și litigii electorale, analiza gradului de îndeplinire a recomandărilor formulate.

Monitorizarea alegerilor în Republica Moldova decurge prin implicarea mai multor actori relevanți, atât naționali, cât și internaționali.

Pentru a putea monitoriza alegerile, trebuie să fii acreditat în calitate de observator. Rapoartele date de observatori au caracter consultativ, sunt importante pentru asigurarea credibilităţii faţă de rezultatele alegerilor (inclusiv din partea comunităţii internaţionale) şi pot fi utilizate pentru îmbunătăţirea procedurilor electorale.

***Observatorii pot fi:***

- naţionali – cetăţeni ai RM, reprezentanţi ai asociaţiilor obşteşti, ai concurenţilor electorali, acreditaţi de Comisia Electorală Centrală sau consiliul electoral de circumscripţie.
- internaţionali – reprezentanţi ai organizaţiilor internaţionale, ai guvernelor statelor străine şi ai organizaţiilor neguvernamentale din străinătate, precum şi experţi internaţionali în domeniul electoral, acreditaţi doar de Comisia Electorală Centrală [2].

Conform art.68 alin.13 al Codului electoral ,,Observatorii acreditați au dreptul să asiste la toate operațiunile electorale, la toate ședințele organelor electorale, inclusiv în ziua alegerilor, fără a interveni în procesul electoral sau în alte operațiuni electorale, și să informeze președintele organului electoral despre neregulile observate. Observatorii au acces la toate informațiile cu caracter electoral, la listele electorale, la procesele-verbale întocmite de organele electorale, pot efectua filmări foto și video cu înștiințarea președintelui organului electoral, fără a pune în pericol secretul și securitatea votării, iar observatorii naționali pot depune și sesizări privind neregulile observate, care se examinează de către organul electoral, cu informarea obligatorie a autorului sesizării despre decizia luată. Observatorii au dreptul de a informa opinia publică privind constatările efectuate. În ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor observatorii nu au dreptul să exprime constatări care ar favoriza sau defavoriza anumiți concurenți electorali sau participanți la referendum” [3].

De asemenea trebuie să atragem atenția că:

✓ observatorii acreditaţi de Comisia Electorală Centrală pot monitoriza alegerile pe întreg teritoriul Republicii Moldova;

✓ observatorii acreditaţi de consiliul electoral de circumscripție din partea asociaţiilor obşteşti pot monitoriza alegerile doar în circumscripţia respectivă;

✓ fiecare concurent electoral poate avea doar un singur observator în fiecare secţie de votare, aceştia fiind acreditaţi de consiliul electoral de circumscripție;

✓ pentru secţiile de votare constituite peste hotarele ţării, observatorii se acreditează separat doar de către CEC;

✓ la alegerile/referendumurile locale, observatorii din partea concurenţilor electorali pot fi acreditaţi doar de către consiliile electorale de circumscripţie de nivelul întâi [2, pag.15].

Ca exemplu de observatori naționali putem vorbi despre asociația Promo-LEX. **Asociația Promo-LEX** este o organizație neguvernamentală, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea şi apărarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice şi consolidarea societății civile. Asociația Promo-LEX a fost constituită în anul 2002 și a fost înregistrată la Ministerul Justiției al Republicii Moldova la 19 iulie 2002. Asociația Promo-LEX este o organizație apolitică, nonprofit și deține Certificat de Utilitate Publică. Asociația Promo-LEX îşi desfăşoară activitatea pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Valori promovate de către aceasta fiind: profesionalism; servicii de calitate; transparență şi responsabilitate; non-discriminare; neutralitate politică; spirit de echipă; deschidere spre colaborare şi parteneriate.

**Programul Procese Democratice**. Scopul general al Programului este de a contribui la îmbunătățirea calității şi sporirea încrederii cetățenilor în procesele democratice din Republica Moldova. În cadrul acestui Program, Promo-LEX observă și monitorizează procesele electorale, reformele sectoriale, precum și procesele decizionale pe domeniile prioritare ale Asociației.

Acest program prevede:

**a)** desfășurarea misiunilor de monitorizare naționale ale alegerilor din Republica Moldova;

**b)** participarea la misiunile de monitorizare electorale internaționale;

**c)** avize la proiecte de legi și acte normative în domeniul electoral;

**d)** activități de *Advocacy* axate pe procesele de luare a deciziilor;

**e)** monitorizarea instituțiilor, proceselor și reformelor sectoriale pe domeniile prioritare ale Asociației;

**f)** organizarea și desfășurarea campaniilor de educație civică și electorală;

**g)** menținerea și dezvoltarea rețelei de observatori ai Asociației Promo-LEX.

Experiența de monitorizare a Asociației Promo-LEX include metode precum observarea pe termen lung; observarea în ziua alegerilor, inclusiv numărarea rapidă a voturilor, numărarea paralelă a voturilor, raportarea prin SMS și observarea prin intermediul echipelor mobile; monitorizarea ședințelor de judecată; monitorizarea activității instituțiilor publice; și monitorizarea reformelor democratice [4].

Monitorizarea alegerilor joacă un rol important în consolidarea democrației și asigurarea respectării drepturilor cetățenilor. Importanța acestui proces constă este pentru:

**1.** *asigurarea integrității procesului electoral*: monitorizarea permite observarea imparțială a tuturor etapelor electorale, de la înregistrarea și alegerea candidaților până la vot, numărarea voturilor și soluționarea contestațiilor,permițând astfel evaluarea cadrului legal și procedural, precum și gradul de conformitate cu standardele democratice internaționale;

**2.** *creșterea transparenței și a încrederii cetățenilor*: prezența observatorilor naționali și internaționali adaugă transparență întregului proces electoral. Rapoartele și constatările lor contribuie la creșterea încrederii în integritatea alegerilor și oferă cetățenilor informații imparțiale cu privire la modul de desfășurare a alegerilor;

**3.** *prevenirea fraudei*: prezența observatorilor acreditați la secțiile de votare previne tentativele de fraudă electorală, intimidarea alegătorilor sau alte activități ilegale. Rapoartele de monitorizare pot ajuta la identificarea și sancționarea posibilelor abateri;

**4.** *îmbunătățirea procesului electoral*: pe baza constatărilor și recomandărilor făcute de misiunea de observare, autoritățile pot îmbunătăți cadrul legislativ și procedural al alegerilor, precum și capacitatea instituțională a instituțiilor electorale de a asigura respectarea standardelor democratice.

**5.** *respectarea angajamentelor internaționale*: prin acceptarea monitorizării alegerilor de către misiunile internaționale, statele își pot îndeplini obligațiile în cadrul organizațiilor regionale și internaționale precum OSCE, Consiliul Europei și Uniunea Europeană.

**Concluzie.** Monitorizarea alegerilor este un element important în țara noastră. Acest aspect important, joacă un mare rol pentru a îmbunătăți încrederea cetățenilor în integritatea procesului electoral și la respectarea angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova. Prin intermediul monitorizării, se asigură respectarea standardelor internaționale și a legislației naționale privind desfășurarea alegerilor.

Observatorii, fie că sunt naționali sau internaționali, contribuie semnificativ la identificarea și raportarea neregulilor, precum și la propunerea de soluții pentru îmbunătățirea procesului electoral. Monitorizarea a avut un impact pozitiv asupra calității procesului electoral. Raporturile detaliate și recomandările care sunt făcute de observatori duc la corectarea procesului electoral și la prevenirea fraudelor.

**BIBLIOGRAFIE:**

**1.** ȘOVA Efimia, Monitorizarea alegerilor în Republica Moldova: general și particular. În: materialele Conferinţei Ştiinţifică a Studenţilor şi Masteranzilor (cu participare internaţională) ,,Viitorul ne aparţine", Ediţia a X-a din 20 mai 2020, Chişinău, Editura: ,,Tipografia Biotehdesign", p.91, numărul total de pagini: 102, ISBN 978-9975-3389-4-3;

**2.** CIOCAN Iurie, ș. a., Cunoaște dreptul tău electoral, Ediția a III-a, Chișinău, Editura: Comisia Electorală Centrală, p.33, 2015;

**3.** Codul electoral al Republicii Moldova nr.325 din 08.12.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.426-427 din 23.12.2022, în vigoare conform ultimelor modificări și ajustări din 25.01.2024 (Legea nr.1 din 18.01.2024);

**4.** Asociația Promo-LEX. Poate fi accesat la următorul link: https://promolex.md/misiune/?lang=ro, vizualizat la 24.06.2024.